

Emlékezés Szibenliszt Mihályra (1781–1834), a római jog és a jogbölcselet kiváló művelőjére

Remembering Mihály Szibenliszt (1781–1834), an excellent scholar of Roman law and legal philosophy

Szibenliszt Mihály 1781. szeptember 19-én született Losoncon németajkú családban. A pesti egyetemen bölcsészeti tárgyakat és jogot tanult. 1806-ban szerzett ügyvédi képesítést. 1807-től az akkoriban már majdnem 100 éves múltra visszatekintő, 1714-ben alapított váci piarista gimnázium tanáraként működött. 1810-ben szerzett jogtudományi doktori oklevelet a pesti egyetemen. Ugyanebben az évben kinevezést kapott a győri jogakadémián az akkoriban természetjognak nevezett jogbölcselet és a magyar közjog tanáraként. Győri jogtanárként Deák Ferencet is tanította. 1827-től haláláig a pesti egyetemen volt a római jog, a hűbéri jog és a büntetőjog nyilvános rendes egyetemi tanára, de 1829 és 1832 között helyettes tanárként jogbölcseletet is oktatott.

A Király Tibor akadémikus által 2007-ben latinról magyarra fordított tankönyve révén elsősorban büntetőjogászként ismert Vuchetich Mátyás (1767–1824) halálával megürült pesti katedrára többen is pályáztak. Szibenliszt a „Vuchetich-tanszéket” versenyvizsga alapján, annak győzteseként nyerte el. A versenyvizsgát Bécsben tette le, mert a magyar nyelvben nem rendelkezett a szükséges jártassággal. Magyar nyelvismeretének hiánya Szibenliszt pályázatának elbírálása során kisebb vita tárgyát képezte, amelyet azzal zártak le, hogy a Szibenliszt által oktatandó tárgyak esetében a magyar nyelvtudás hiányától el lehet tekinteni. Ez a példa szemléletesen tükrözi, hogy a magyar nyelvtudásnak már a magyar államnyelvet bevezető 1844. évi II. tc. hatályba lépése előtt is fontos szerepe volt még az egyetemi tanári kinevezések szintjén is, más oldalról pedig tudjuk azt is, hogy az egyetemen a nyelvtörvény hatályba lépését követően egészen az 1860-ban kiadott Októberi Diplomáig megvolt a lehetőség arra, hogy a professzorok bizonyos tárgyakat ne magyar, hanem latin vagy német nyelven adjanak elő.

Szibenliszt két, tudományos igényességgel, latin nyelven megírt tankönyvet publikált. A két kiadásban, előbb Győrben, majd Pesten megjelent *Institutiones juris naturalis* c. munkáját jelentős mértékben osztrák szerzők, elsősorban Franz von Zeiller (*Das natürliche Privatrecht*, átdolg. Franz Egger) részben kantianus műveire támaszkodva írta, ezért e művet a jeles jogtörténész, Eckhart Ferenc fordításként értékeli. Mindazonáltal Eckhart felhívja a figyelmet arra, hogy a pesti egyetemen abban az időben a Karl Anton von Martini (1726–1800) nevéhez fűződő korábbi természetjogi irányzat uralkodott, amelyhez képest Szibenliszt műve előrelépést hozott. Szibenliszt ugyanis Zeiller és más újabb külföldi szerzők művei alapján hazánkban elsőként bírálta Martini természetjogát, és ekként Martinival együtt a pesti egyetemen addig szolgálóan követett természetjogi tanokat is.

Martini tanai egyébként már a maguk korában is elmaradtak a korabeli német tudományosság szintjétől, és bár Martini recepciója a XVIII. században hazánkban még színvonalemelkedést jelentett (Kosáry), a XIX. században már meghaladottá vált. Ennek világos felismerése és a továbblépés Szibenliszt fontos érdeme. Megjegyzendő, hogy a győri jogakadémián Szibenliszt kimondottan engedélyt kapott a modernebb természetjogi tanok oktatására (Pauler), utóbb a pesti egyetemen azonban e törekvéseit fenntartásokkal fogadták (Eckhart). Mindezek alapján nem tűnik megalapozottnak Szabó Imre akadémikus azon észrevétele, amely szerint Szibenliszt kritika nélkül követte volna Martini tanait (Petrasovszky).

Jogbölcséleti tankönyvéhez képest kimondottan eredetinek nevezhető a Szibenliszt által szintén latin nyelven megírt és publikált római jogi tankönyv (*Institutiones juris privati Romani*), amely 1829-ben Pesten jelent meg. E tankönyvben ugyan szintén kimutatható a német természetjogi iskola (pl. Heineccius és Kaufmann műveinek) hatása, de jelentkezik már a Németországban abban az időben uralkodóvá vált történeti jogi iskola hatása is, amely hazai jogtudományban csak jóval később, elsősorban Wenzel Gusztávnak (1812–1891), az MTA tagjának köszönhetően vált erőtéljessé. Szibenliszt több alkalommal is hivatkozik a német jogi historizmus képviselőire, így pl. Gustav Hugo, Thibaut és Heise műveire. Időnként Savignyra is hivatkozik, de Savigny tanainak kiemelkedő jelentőségét a jelek szerint nem ismerte fel. A historizmus jeleként értékelhető, hogy Szibenliszt tankönyvében közli a XII táblás törvény fennmaradt töredékeit, amelyekhez hasznos kommentárokat fűz. Ez a tankönyv a pesti egyetemen folyó római jogi oktatás színvonalának számottevő emelkedését tükrözi.

Ahogy erre Pauler Tivadar is utal, a büntetőjog területén Szibenliszt csak részben fogadta el a modern német büntetőjogtudományt megalapító Paul Johann Anselm von Feuerbach (1775–1833) tanait, amelyekhez képest sok tekintetben a régi magyar megoldások megőrzésének szükségességét vallotta.

Szibenliszt Mihály 53 éves korában váratlanul halt meg Pesten, 1834. március 23-án. Tanszéki utódja a korábban a zágrábi királyi jogakadémián oktató Henfner János (1799–1856) lett, aki 1835-ben átvette Szibenliszt mindhárom tárgyának (római jog, hűbéri jog, büntetőjog) oktatását, és aki az első magyar nyelvű római jogi tankönyv (1855-1856) szerzőjeként is ismert.

Szibenliszt Mihály főbb művei

Institutiones juris naturalis, I-II, Győr 1820–1823, 2. kiad. Pest 1830-1831; *Institutiones juris privati Romani*, I-III, Pest 1829.

Felhasznált irodalom

Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*, 3. kiad., Budapest 1996; Pauler Tivadar: *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez*, Budapest 1878; Eckhart Ferenc: *A jog- és államtudományi kar története 1667–1935*, Budapest 1936; Földi András: *Adalékok a történeti jogi iskola a magyar jogi romanisztikára gyakorolt hatásának kérdéséhez*, in: Sajó András (szerk.): *Befogadás és eredetiség a jogban és a jogtudományban*, Budapest 2004; Markó László (szerk.): *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, VI, Budapest 2007; Petrasovszky Anna: *Szibenliszt Mihály általános államtana*, *Publ. Jur. et Pol. Miskolc* 25/1 (2007); Petrasovszky Anna: *Ius in sacra vs. ius circa sacra – Az állam és egyházak viszonya a 19. századi természetjog szerint*, *Miskolci Jogi Szemle* 2019/1; Szabadfalvi József: *Jogbölcséleti gondolkodás Magyarországon*, in: Jakab András et al. (szerk.): *IJOTEN: Jogbölcsélet rovat* (szerk. Szabó Miklós), <http://ijoten.hu> (2019).

Földi András

egyetemi tanár, az MTA levelező tagja

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)

Állam- és Jogtudományi Kar

e-mail: andras.foldi@ajk.elte.hu

